

IN MEMORIAM PROF. Mr. F. F. X. CERUTTI 1915-1970

Op 19 november 1970 stierf tengevolge van een noodlottig ongeval bij Arnhem Prof. Mr. F. F. X. Cerutti, in leven hoogleraar in de Nederlandse rechtsgeschiedenis, het agrarisch recht en het sociaal-economisch recht aan de Katholieke Universiteit. Hij werd op 17 november 1915 geboren in Breda en studeerde van 1934 tot 1939 rechten te Nijmegen. Belangstelling voor de geschiedenis van zijn geboortestad en grote begaafdheid toonde hij reeds als tweedejaars met een op eigen archiefonderzoek berustende scriptie over de wording van Breda en het Bredase stadsrecht (1936). In hetzelfde jaar publiceerde hij nog een kleine studie in *Taxandria*.

Cerutti dacht aan een carrière in het archiefwezen en ging als stagiaire werken bij het Rijksarchief te Den Bosch. Nog in 1939 publiceerde hij in het gedenkboek *Niervaart* een grondige studie over de geschiedenis van het Niervaartse land, met Breda een van de oudste bezittingen van de Nassau's in de Nederlanden. Voor het Bredase stadsarchief had hij toen al fundamenteel werk gedaan door de reconstructie van de collectie van de zeventiende-eeuwse Bredase stadsgriffier Adr. Havermans, verreweg het belangrijkste fonds voor de kennis van de Bredase geschiedenis en rechtsgeschiedenis, dat in de loop der eeuwen over verschillende archieven verspreid en in wanorde geraakt was. Hiermee was de grondslag gelegd zowel voor een herschrijving der Bredase geschiedenis als voor de uitgaaf der Bredase rechtsbronnen, waar het plan toen al voor gemaakt was.

Hoewel Cerutti in 1940 een maatschappelijke carrière koos in de landbouwwereld, die hem spoedig in een zeer belangrijke en tijdrovende functie bracht, liet hij de geschiedenis niet los. Wat hij in een druk bezet leven als 'liefhebberij' tot stand bracht, getuigt van ongelooftelijke werkkraft. Na een paar lokaalhistorische artikelen, die men als voorstudies voor het grote werk beschouwen kan, schreef Cerutti in het in 1952 verschenen eerste deel van de *Geschiedenis van Breda* de drie belangrijkste hoofdstukken over de wording van de stad en haar institutionele geschiedenis in de middeleeuwen, een klassiek stuk geschiedschrijving. In 1956 volgde het eerste deel van de *Rechtsbronnen van stad en heerlijkheid van Breda* (O.V.R. 3e reeks XVII), een publikatie van bijzonder hoge kwaliteit. Het tweede deel is gelukkig nagenoeg drukklaar, het derde zal hopenlijk ook nog kunnen worden voltooid. Hoezeer Cerutti het Bredase archief door en door kende, blijkt ook uit de rede 'Stadsarchief en stadsgeschiedenis', *Jaarboek 'De Oranjeboom'* (1962) eveneens verschenen in: *Honderd jaar stadsarchief Breda*.

Hield Cerutti zich tot dan vooral met institutionele rechtsgeschiedenis bezig, sedert het midden der zestiger jaren, vooral nadat hem de leeropdracht Nederlandse rechtsgeschiedenis was toevertrouwd, bewerkte hij met dezelfde intensiteit de materiële privaatrechtsgeschiedenis. Archiefonderzoek naar de voorgeschiedenis der codificatie resulteerde in twee meesterlijke studies, een over 'Het ontwerp-Farjon inzake huur en pacht (1800)' in de bundel *Pacht en grondgebruik* (1964) en een over 'Het ontwerp-van der Linden (1807)' in de *Opstellen over recht en rechtsgeschiedenis* die in 1965 aan Prof. Hermesdorf werden aan-

geboden. Van het verdere werk is voorshands alleen de voordracht gedrukt over 'De schepenbank in de Brabantse stad en de overdracht en bezwaring van onroerende goederen' (*Varia Historica Brabantica*, III, 1969). Naast het algemeen college behandelde Cerutti elk jaar een of twee bijzondere onderwerpen, stuk voor stuk centrale vraagstukken van onze privaatrechtsgeschiedenis. Publikatie in boekvorm van deze tot nu toe alleen op stencil verspreide en door kenners unaniem geroemde studies zal Ceruttis betekenis pas goed doen uitkomen.

Ceruttis bestuurlijke gaven werden ook op historisch gebied uitvoerig benut. Hij was voorzitter van de commissie voor het Brabants Oorkondenboek, lid van de Archiefraad, bestuurslid van de Vereeniging tot uitgaaf der bronnen van het oud-vaderlandsche recht en van het Nederlands Centrum voor Rechtshistorische Documentatie.

Als mens was Cerutti ondanks een schijn van gestrengheid behulpzaam en bescheiden; als historicus was hij geen filosoof of visionair. Hij deed werk dat zijn oorspronkelijkheid dankt aan de superieure kennis en volstrekte toewijding van de auteur. Het zal heel wat generaties en visioenen overleven.

G. C. J. J. VAN DEN BERGH

IN MEMORIAM DR. M. E. KRONENBERG 1881-1970

Bibliografen en boekhistorici zullen nu het leven van Dr. Kronenberg, een van de zeer groten op hun vakgebied, afgesloten is, zeer zeker behoefte gevoelen zich te bezinnen op de bijzondere eigenschappen van haar wetenschappelijk werk. Dat zal dan vooral ook betrekking hebben op het werk waarvoor Wouter Nijhoff aan het eind van de vorige eeuw de grondslag had gelegd, de *Nederlandsche bibliographie van 1500 tot 1540*, dat nadat de definitieve bewerking van het materiaal en de voltooiing van het eerste deel aan Mejuffrouw Kronenberg was toevertrouwd, zo geheel haar levenswerk geworden is. Intussen is 'Nijhoff-Kronenberg' reeds ten volle een instrument dat door iedereen die enig aspect van de geschiedenis der Nederlanden tussen 1470 en 1540 bestudeert, ter hand genomen moet worden zodra 'drukwerk' als bron of als object in het onderzoek wordt betrokken. De begrenzing in de tijd met het jaar 1470 wordt, zoals men zal begrijpen, bepaald door het feit dat 'Nijhoff-Kronenberg' de voortzetting is, in chronologisch opzicht, maar met een eigen bibliografische methode, van Campbells *Annales de la typographie néerlandaise au xve siècle*. Het is nu ook voor een historicus het ogenblik waarop hij zich kan realiseren dat dit meesterwerk, een ook voor hem onmisbaar hulpmiddel en een schatkamer die onuitputtelijk lijkt, hem reeds een halve eeuw ter beschikking staat. In die periode, na het verschijnen van het eerste deel, waarvan de publicatie in 1919 begon en in 1923 eindigde, is deze bibliografie door het onderzoek van één wetenschappelijke werker verdubbeld en voltooid. Dat laatste dan in de zin van voltooiing van het onvoltooibare. Het eindpunt werd bereikt via de etappes van deel twee in 1940, de inleiding tot het derde deel in 1942, de vier afzonderlijk gepubliceerde 'stukken' daarvan, achtereenvolgens in 1951, 1958, 1961 en 1966, en de bibliografie zal door Dr. Kronenberg afgesloten zijn wanneer in 1971 het vijfde stuk verschijnt dat zij zelf nog kort voor haar plotseling overlijden kon voltooiën.

De bekroning van haar wetenschappelijk werk ontving Mejuffrouw Kronenberg, ook voor haar eigen gevoel, door het ere-doctoraat van de Universiteit van Amsterdam, in

1951, en door de toekenning van de Gold Medal van de Bibliographical Society, in 1956. Ook buiten de kring van de wetenschap werd haar hulde gebracht. In 1961 werd haar de Orde van Oranje-Nassau verleend, een onderscheiding die door haar hoog werd gewaardeerd. Het jaar daarop ontving zij van haar geboortestad Deventer de Gulden Adelaar. In Deventer had dan ook tevens in wetenschappelijk opzicht 'haar wieg gestaan'. Haar eerste publicaties op boekhistorisch gebied, begonnen in 1911, gingen over Deventer drukkers, daarna over de bibliotheek van het Heer Florenshuis, over die van pastoor Phoconius en over banden in de Athenaeumbibliotheek, en zij culmineerden in 1917 in de *Catalogus van de incunabelen in de Athenaeumbibliotheek te Deventer*, een werk dat door P. Bonaventura Kruitwagen 'voorbeeldig' is genoemd en dat na ruim een halve eeuw incunabelkunde nog steeds een voorbeeld is gebleven. Dr. Kronenberg is trouwens de incunabelkunde altijd trouw gebleven en heeft op dat gebied nog in 1956 de weg naar de toekomst opengelegd door haar *Campbell's Annales de la typographie néerlandaise au xve siècle, contributions to a new edition*, aangevuld in 1964 door *More contributions*.

Historici zullen in en door haar bibliografische publicaties, ook door die welke als tijdschriftartikelen verschenen, steeds zeer veel en kostbaar materiaal vinden. Zij zullen bovendien Dr. Kronenberg in vele bijdragen als historica-vakgenote aantreffen. Hier wordt, althans tot 1961, de weg gewezen door de 'Lijst der geschriften' die toen werd samengesteld door haar vriendin Dr. R. Pennink en is toegevoegd aan Dr. Kronenbergs *Over mensen en boeken*, een keuze uit de opstellen van de schrijfster, haar aangeboden ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag.

W. HELLINGA

IN MEMORIAM PROF. DR. TH. J. G. LOCHER 1900-1970

Een dag na zijn zeventigste verjaardag is Theodor Jakob Gottlieb Locher te Leiden overleden. Met hem is een zeer geziene leermeester en collega heengegaan; tevens is bij zijn emeritaat op 1 september, vier weken voor zijn sterfdatum 29 september, een stukje universiteitsgeschiedenis afgesloten. Op dit merkwaardige feit dient wel even de aandacht te worden gevestigd. Hij is een der laatsten geweest, die 'algemene geschiedenis' – niet meer en niet minder – als zijn leeropdracht heeft gehad. In 1946 als opvolger van Huizinga benoemd, heeft hij zich van zijn zware taak lange tijd alleen gekweten. Na achttien jaren was zijn leeropdracht een taak van vier hoogleraren geworden. Locher zelf heeft daarna zich grotendeels beperkt tot de geschiedenis van Oost-Europa en Midden-Europa, maar zich anderzijds een nieuwe leeropdracht laten welgevallen, die in de wijsbegeerte der geschiedenis, hiermede een taak op zich nemende die opnieuw een ernstig beroep deed op de hem toch al krap toegemeten tijd. Niettemin heeft hij zich op de gebieden, waarop hij tenslotte zijn onderwijs voornamelijk richtte, het meest thuisgevoeld. Zijn 'motivatie' – een begrip, waarover thans waar het de studenten betreft zoveel te doen is – kwam uit zijn onderwijs voort, en omgekeerd bracht zijn belangstelling voor de slavische cultuur en voor de theoretische achtergronden van de geschiedwetenschap hem tot zijn beste colleges en publicaties¹.

1. Thans is een keus hiervan gepubliceerd in de bundel *Geschiedenis van ver en nabij*. Bundel verspreide geschriften van DR. TH. J. G. LOCHER, aangeboden bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden (Universitaire Pers Leiden, 1970).